

Héjja István

Az MHTT átalakulásai, a folyamatosság és a megújulás a közösség életében

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.109

A tudományos élet önkéntes és a hadtudományt szolgáló, önkormányzattal rendelkező közösségi formájáról szeretnék beszélni, amely az elmúlt negyedszázad során mindig megfelelt a vállalt szerepének. Képes volt előrelátni a különböző folyamatokat, meg tudta fogalmazni elméletileg azok a lényegét, mindezek szellemében programot adott és napjainkig életképes közösségként működött.

A rendszerváltás egyáltalán társadalmi értelemben is egy forradalmi folyamat, amely akkor eredményes, ha az egyik időszakból a másikba átvezető erő ezt eredményesen képes megoldani. A hadügy témájában az ország függetlenedése és az önálló honvédelem megteremtése, csak egy szervezett tudós közösség munkájának eredményeként jöhetett létre. Ennek a közösségnek érvényesíteni kellett a demokrácia szabályainak a betartása mellett, az önkormányzatiság által biztosított lehetőségek kihasználását. Meg kellett fogalmazni a Varsói Szerződés utáni ország-védelem követelményeinek a teljesítési lehetőségét, annak az összes katonatechnikai követelményeivel együtt, beleértve a későbbiekben a NATO- és az EU-tagságot.

A '80-as években a hadtudománynak be kellett ágyazódnia a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) kereteibe. A honvédség érdekében az elméleti munka nemzeti irányítását, fejlesztését és érvényesítését meg kellett teremteni. Ami a magyar hadtudományt illeti, az az említett időszakban szervezési és irányítási szempontból a jelzett okokból is átmeneti állapotban volt. A Hadtudományi Intézet a '70-es években megszűnt, ugyanakkor abban az időben a Vezérkar Tudományos Osztályát más jellegű feladatok végzésére hozták létre, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) pedig nem kapott feladatot tudományszervezői szerepek betöltésére.

A Magyar Néphadseregben (MN) folyó tudományos munka irányítását a kormány a Tudománypolitikai Bizottsága vette kezébe. A Bizottság fő törekvése az volt, hogy maga vezesse a tudománypolitikai előkészítő munkát és elsősorban az MTA egyes kutatócsoportjai közötti együttműködést koordinálja, illetve – erősítve az interdiszciplináris jelleget – szorgalmazta a katonai szakemberek, minősített kutatók, oktatók beválasztását az MTA bizottságaiba.

Az 1970–80-as években a tudomány és a technikai világa minőségi ugrás időszakában volt, amely a haditechnikai fejlődés új generációjának vízióját rajzolta fel. A NATO-országok állam- és kormányfői 1978-ban, Washingtonban megtartott tanácskozáson felvázolták a NATO-stratégia (később fő vonalaiban meg is valósított) körvonalait és a '90-es évek közepéig terjedő haderő-fejlesztési, fegyverkezési programokat. Hosszú távú védelmi program keretében dolgozták ki az 1979 és 1993 közötti 15 éves időszakra a szövetség hadászati alapelveit. Hangsúlyozták, hogy a katonai erőnek „... a hadászati, a harcászati, a kozmikus, az atomtámadó és a hagyományos erők tevékenységének a kapcsolatok új összhangján kell alapulnia”.

Az elgondolás megvalósításában nagy szerepet szántak a hagyományos fegyverek csúcstechnológiára épített új nemzedékének, az ún. nagypontosságú fegyverek kifejlesztés alatt álló generációinak. Ezek a korszerű elemeket, fegyvereket magukba foglaló komplexumok a légi-földi hadviselés alapját képezték és képezik ma is. A korszerűsítés érintette a haditengerészeti és a kozmikus erőket is, átfogta a haderő egészét. Ennek egyik fontos eleme a hadászati védelmi kezdeményezés, amelynek funkciójaként az ellenséges rakéta-nukleáris válaszcsepés kivédését jelölték meg.

Az ebben az időszakban megrendezett tudományos tanácskozások foglalkoztak a tudományos munkához kapcsolódó információkhoz való hozzáférés szabályozásának kérdésével, a megfelelő információáramlással, a tudományos munkát irányítók, a tudományos műhelyek képviselői és a tudományszervezők hatékonyabb együttműködésével.

Feladatként jelentkezett a kilencvenes évek elejére:

- a tudományos műhelyek jobb együttműködésének elősegítése;
- interdiszciplináris kutatócsoportok szervezése;
- a kutatómunka feltételeinek javítása;
- a kutatók anyagi és erkölcsi megbecsülésének a növelése;
- a gyakorlatok tapasztalatainak elemzése, a hasznosítható eredmények érvényesítése az oktatásban és a MN-ben, a feldolgozó munka hatékonyságának a növelése;
- a hadtudomány eredményei gyorsabb felhasználásának elősegítése és az eredmények minél gyorsabb átvitele a gyakorlatba.

1983 elején megalakult a hadtudományi klub – dr. Ács Tibor javaslata alapján – a reformkor eszméjével azonosuló katonai teoretikusok közül a hadtudományi kutatás terén a Magyar Tudományos Akadémia tagjaként ismert és elismert Kiss Károly honvéd ezredes nevét vette fel. A vázolt tudományos-technikai fejlődéssel, a hazai tudományos élet fejlődési igényeivel, a nemzeti önállósodással összhangban létrejött a magyar hadtudomány fejlődését jelentősen segítő Kiss Károly Hadtudományi Klub.

A klub céljait az alábbiakban határozta meg:

- a hadtudomány és a kapcsolódó más tudományok közti eszmecsere;
- a hadtudomány művelésével összefüggő kérdések megvitatása;
- a hadtudomány szakterületeit érintő kérdések elemzése, a tudományos képzésekben résztvevők segítése;
- a végzett kutatások eredményei, összetevőiknek ismertetése, és más aktuális kérdések megvitatása.

A kilencvenes évek változásainak hadtudományi előkészítését igazán a Magyar Hadtudományi Társaság (MHTT) 1990. november 18-án történt megalakulása biztosította. Az MHTT fórumot biztosított ahhoz, hogy a napirendre került kérdések megvitatása elősegítse a témák további kutatását. E fórumok révén megerősödtek a kapcsolatok más tudományágak, szakterületek kutatóival, akik számot adtak folyó kutatásaik eredményeiről.

A Kiss Károly Hadtudományi Klub az MHTT elnökségének fórumaként, annak támogatása mellett kívánt tevékenykedni a továbbiakban. A közös működés szakaszait a következőkben lehet megjelölni és a vizsgált tartalmat meghatározni:

- 1992–1995: a honvédelemmel összefüggő újszerű feladatrendszer értelmezése (például a szárazföldi csapatok legújabb tapasztalatai; a tisztképzés új rendszere; a biztonságpolitika aktuális kérdései; a doktori képzés stb.).
- 1996–1998: a nemzetvédelem, a békefenntartás és a NATO-orientáció összefüggései (például a katonai integráció, a hadtudomány magyar művelésének megújítása; az euró-atlanti csatlakozás helyzete stb.).
- 1999–2009: a NATO-tagság, az Európai Unióba történt felvétel és annak hatása az ország életére, a biztonságpolitikára; a haderőreform, valamint a biztonságpolitika más aktuális kérdései.
- 2009-től napjainkig: a 2009. évi küldöttgyűlés indokoltan látta a stratégiai felülvizsgálatot, amely átfogta a Társaság általános helyzetét, szervezeti felépítését, költségvetési arányait, kapcsolatrendszerét és perspektíváit, és felállított egy bizottságot annak érdekében, hogy az javaslatokat tegyen a jövőre nézve. A bizottság rendkívül alapos és szerteágazó munkát végzett, és a 2010. évi küldöttgyűlés elé terjesztette beszámolóját és javaslatait. Az elnökség, a bizottság küldöttgyűlés által megerősített állásfoglalását feldolgozta és átdolgozta a Társaság szabályzatainak teljes rendszerét.

Úgy gondolom, hogy az MHTT az elmúlt 25 év alatt nagy utat tett meg, munkájával segítette a honvédség, a hadtudomány, a katonai, a nemzetvédelmi, a közszolgálati képzés átalakításának bonyolult folyamatát. A továbbiakban is szükség van a nyílt eszmecserére, a problémák őszinte feltárására, és azoknak a döntéshozókkal való megismertetésére. Ne feledjük, a döntésnél a problémát soha nem az jelenti, amit nem tudunk, hanem az, amit rosszul tudunk! Ezért is szükséges a lehetőségek feltárása, és az azok ismerete fölvázolása a stratégiai célok megfogalmazását segíti.

Ahhoz, hogy a szervezeti életünk még hatékonyabb legyen, továbbra is folytatni szükséges a már jó bevált együttműködési formákat, miszerint a partnereinkkel közös rendezvényeknek segíteniük kell a közszolgálati életet teljesebbé tételében. Másrészt a tagságot érintő, érdeklődésre számító mérvadó programokat kell nyújtani a szakosztályrendezvényeken. Megfelelő PR-tevékenységgel el kell érniük, hogy tagjaink rendszeresen nagyobb számban vegyenek részt e programokon, és egyre több fiatal váljon tagunkká, akik érezzék úgy, hogy az esemény kihagyása pótolhatatlan úrt hagy az életükben. Ehhez persze a legjobb előadókat, szakembereket kell felkérni az előadásokra, a viták vezetésére.

A fentiek miatt a továbbiakban is indokolt, a Kiss Károly Hadtudományi Klub működtetése, ahol a szakértők kifejthetik az aktuális problémákkal kapcsolatos nézeteiket és segíthetik a többi terület bekapcsolódását a probléma feldolgozásába vagy megoldásába. Ezzel segíthetjük, hogy kellő figyelmet fordítsanak a tudomány, ezen belül a hadtudomány elvi és gyakorlati kérdéseire. Célszerűnek látszik a jövőben a hadtudomány, a rendészettudomány és a katonai műszaki tudományok jobb összhangján munkálkodni.

A tudomány egészével és a hadtudomány sajátosságaival kapcsolatos ismeretek segíthetik a hadtudomány általános elmélete elnevezést viselő tudományterületek által feltárt eredmények megismerését. A biztonságpolitikai szakértőknek és a katonai szakembereknek, ennek kapcsán célszerű tájékoztatást adni a hazánkban és külföldön szerzett ismeretekről. Így járulhatunk hozzá a hazai hadtudományi

gondolkodás további alakításához. Ezekben tudna partner lenni a továbbiakban is a Kiss Károly Hadtudományi Klub, mint műhely.

A tudomány egészéhez és a hadtudományhoz kapcsolódó alapkérdések megismerése után célszerű tanulmányozni a nemzetközi és társadalmi folyamatokat, amelyek a konfliktusok irányában radikalizálódnak, a hadtudomány háborúra és fegyveres konfliktusokra vonatkozó megállapításait, a katonai stratégia elvi és gyakorlati kérdéseit, a hadtudomány kapcsolatrendszerét és a strukturális elemeknek a haderőfejlesztésben betöltött szerepét. Külön témaként célszerű tanulmányozni a fegyveres erő béke alkalmazásával, nem háborús alkalmazásával, illetve a nemzeti és nemzetközi alkalmazással kapcsolatos elveket, és azok szerepét a haderő felkészítése területén.

A hadtudományhoz kapcsolódó alapkérdések köre tágulóban van, így új témakörként jelentkezik a rendőrség, a katasztrófavédelem bevonása a vizsgálandó témák sorába.

Nem volt módunk igazán foglalkozni a honvédelemben résztvevő más fontos elemek szerepével, többek között úgy látjuk, nem kapott megfelelő hangsúlyt az államigazgatás és védelemigazgatás, a gazdaság mozgósítása, a logisztika és a katonai logisztika stb. vizsgálata, – de egy ilyen klub szervezése meghaladja a néhány ember társadalmi munkában végzett erőfeszítéseit. Mi nem tudjuk bekapcsolni ebbe a munkába azokat a fontos szakosztályokat, amelyeknél évek óta nem folyik szakosztályélet.

Tiszta szívből kívánom önöknek, hogy a Társaságuk váljon a valós érdekeket szolgáló távlati célok megvalósítási lehetőségeit kutató védelmi tudásközponttá, folyamatosan hozzájárulva a hadtudomány fejlesztéséhez!

Padányi József

A hadtudomány művelésének keretei a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen¹

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.112

Padányi József többféle minőségében is kívánt hozzászólni a tanácskozáshoz. „Nézzük először is azokat a szervezeti kereteket, amelyekben jelenleg a hadtudományt művelik” – kezdte mondandóját. (Tekintve, hogy a Magyar Hadtudományi Társaságról a jelen rendezvényen sok szó esett, esik, így azzal nem kívánt foglalkozni.)

A Magyar Tudományos Akadémia 308 köztestületi taggal működő Hadtudományi Bizottsága igen fontos szerepet játszik (és kell is, hogy játsszon) ezen a területen.

1 A Magyar Hadtudományi Társaság története, jelene és jövője címmel a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Ludovika téri kampuszában 2015. október 13-án megtartott közgyűlésen és tudományos konferencián elhangzott nyilvános előadás hanganyagának szerkesztett változata.